

DARBA SAMAKSAI PIEMĒROJAMIE NODOKĻI BALTIJAS VALSTĪS *APPLICABLE TAXES FOR WAGES IN THE BALTIC STATES*

Ilze Vidžupe

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, ilzevidzupe@inbox.lv, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja Mg.soc.sc. Aija Čerpinska

Abstract. *The Baltic States are three small countries on the Baltic coast - Estonia, Latvia and Lithuania, which are united by their geographical location, many centuries-old history, as well as joint cooperation. Since 2018, a new tax reform has entered into force in Latvia, which is planned to be implemented gradually from 2018 to 2021. In Estonia, too, significant changes were made in tax policy in 2018. In Lithuania, the new tax reform was introduced in 2019, which, similarly to Latvia, will continue until 2021. Changes in all countries affected labor taxes, which in turn affected the calculation of wages. The study provided a theoretical description of wages, as well as labor taxes in the Baltic States, changes in their application and the impact on wages.*

Keywords: *labor taxes, the Baltic States, wage.*

Ievads

Baltijas valstis ir trīs nelielas valstis Baltijas jūras piekrastē – Igaunija, Latvija un Lietuva, kuras apvieno ģeogrāfiskais izvietojums, daudzu gadsimtu senā vēsture, kā arī kopīga sadarbība. Neskatoties uz Baltijas valstu kopīgām iezīmēm un sadarbību, dažās jomās starp Baltijas valstīm pastāv konkurence. Masu medijos bieži tiek diskutēts par darbaspēka nodokļu konkurenci Baltijas valstīs. Katrā valstī darba samaksas kārtību un nodokļu piemērošanu reglamentē normatīvie akti, kas savukārt pastāvīgi mainās un tiek grozīti, lai uzlabotu konkurētspēju. Līdz ar to darba samaksa vienmēr ir aktuāls jautājums ne tikai darba ņēmējiem, bet arī darba devējiem un valstij.

Latvijā nodokļu reforma sākās 2018.gadā un to paredzēts realizēt pakāpeniski līdz 2021.gadam, arī Igaunijā 2018.gadā tika veiktas būtiskas izmaiņas nodokļu politikā. Lietuvā izmaiņas nodokļu politikā tika veiktas 2019.gadā, kuras līdzīgi kā Latvijā turpināsies līdz 2021.gadam. Līdz ar to pētījuma laika periods ir no 2018.gada līdz 2021.gadam.

Pētījuma mērķis ir raksturot darba samaksas teorētisko aspektus un izvērtēt darba samaksai piemērojamus nodokļus Baltijas valstīs.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) raksturot darba samaksas būtību Baltijas valstīs;
- 2) veikt darba samaksai piemērojamo nodokļu aprēķinus atbilstoši Baltijas valstu likumdošanai;
- 3) izvirzīt secinājumus un sniegt priekšlikumus.

Pētījuma mērķa sasniegšanai izmantota monogrāfiskā metode, loģiski – konstruktīvā metode, analīzes metode un salīdzināšanas metode.

Darba samaksas būtība Baltijas valstu likumdošanas aktos

Darba samaksa ir svarīgākais sabiedrības iedzīvotāju dzīves komponents. Tā ir paredzēta, lai nodrošinātu nepieciešamos ienākumus darbiniekiem un viņu ģimenēm. Darba tirgū tā tiek definēta kā darba cena.

Samaksu par darbu sabiedrībā bieži definē kā darba algu, tomēr darba alga ne vienmēr norāda darbinieka precīzus darba ienākumus, jo, ja darba vietā tiek izmaksātas arī cita veida piemaksas, tad pareizāk būtu lietot terminu darba samaksa, kam ir daudz plašāka nozīme.

Pēc Latvijas Republikas likumdošanas, "Darba likumā" darba samaksa tiek definēta sekojoši: darba samaksa ir darbiniekam regulāri izmaksājamā atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu un normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktās piemaksas, kā arī prēmijas un jebkuru cita veida atlīdzību saistībā ar darbu (*Darba likums, 2001*). Minētā definīcijas norāda 4 darba samaksas elementus: darba alga, piemaksas, prēmijas, cita veida atlīdzība.

Salīdzinot ar kaimiņvalsti – Lietuvu, tās Darba kodeksā darba samaksas tiek definēta kā atlīdzība par darbu, ko darbinieks veic saskaņā ar darba līgumu. Darba samaksa sastāv no:

- 1) pamatalga (tarifa) alga (stundas alga vai mēneša alga, vai noteikta oficiālās algas daļa);
- 2) atalgojuma papildu daļa, kas noteikta pēc pušu vienošanās vai izmaksāta saskaņā ar darba tiesību normām vai darba vietā piemēroto atalgojuma sistēmu;
- 3) piemaksas par iegūto kvalifikāciju;
- 4) piemaksas par papildu darbu vai papildu pienākumu vai uzdevumu veikšanu;
- 5) prēmijas par paveikto darbu, kas noteiktas pēc pušu vienošanās vai samaksātas saskaņā ar darba tiesību normām vai darba vietā piemēroto atalgojuma sistēmu;
- 6) prēmijas, kas piešķirtas pēc darba devēja iniciatīvas, lai godalgotu darbinieku par labi paveiktu darbu (*Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, 2016*).

Minētajā definīcijā, salīdzinot ar Latvijas Republikas darba samaksas definīciju, atalgojuma komponentes uzreiz tiek uzskaitītas un skaidrotas. Abās definīcijās kā pirmā komponente ir darba alga jeb pamatalga.

Igaunijā līdz 2009.gadam bija spēkā Algas likums (*Algaseadus, 1994*), kurš paredzēja darba samaksas definīciju un tās sastāvdaļas, tomēr kopš 2009. gada šis likums zaudēja spēku un Igaunijas likumdevēji to aizvietoja ar jaunu likumu, kura nosaukuma burtiskais tulkojums latviešu valodā ir Darba līgumu likums (*Töölepingu seadus, 2008*), kurš vairs neparedz darba samaksas definīciju, kā arī atalgojuma elementus, kā tie ir noteikti Latvijas un Lietuvas likumdošanā, tas nozīmē, ka Igaunijas likumdevēji sniedz iespēju uzņēmumam izlemt, no kā sastāv alga un kā tā tiek aprēķināta.

Darba samaksai piemērojamo nodokļu raksturojums Baltijas valstīs

Ienākumu aplikšana ar nodokļiem ir viens no sarežģītākajiem valsts nodokļu politikas elementiem - valsts mērķis ir nodrošināt pietiekamus ieņēmumus valsts budžetā, kā arī radīt labvēlīgu darbaspēka nodokļu vidi (augsts darba ienākuma nodoklis stimulē darbaspēka migrāciju un, bet dāsna sociālā politika, mudina dzīvot no pabalstiem), (*Skačkauskienē, Tuncikienē, 2014*).

Par darba samaksas nodokļiem, tiek uzskatīti valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk – VSAOI) un iedzīvotāju ienākuma nodoklis (turpmāk – IIN).

Latvijā no 2018.gada līdz 2020.gadam kopējā VSAOI likme bija 35,09%, kur darba devēja daļa 24,09%, un attiecīgi darba ņēmēja 11%. Kopš 2021.gada VSAOI likme samazinājās par 1% un sastāda 34,09%, no kuriem 23,59% maksā darba devējs un 10,5% - darba ņēmējs (*Par valsts sociālo apdrošināšanu, 1997*).

Igaunijā sociālās apdrošināšanas iemaksas veic darba devējs 33% apmērā (*Sotsiaalmaksuseadus, 2000*), tomēr klāt tām tiek ieturētas bezdarba apdrošināšanas iemaksas 0,8% apmērā, savukārt no darba ņēmēja darba samaksas – 1,6% apmērā, klāt iekasējot arī obligātās fondētās pensiju iemaksas 2% apmērā (*PWC, 2021*). Līdz ar to kopējā darba devēja sociālās apdrošināšanas likme sastāda 33,8%, bet darba ņēmēja 3,6%.

Salīdzinot ar Latviju un Igauniju, Lietuvā pētāmajā laika periodā sociālo iemaksu sistēmā tika veiktas būtiskas izmaiņas. Kopš 2019.gada Lietuvā būtiski samazināta darba devēja iemaksu likme no 31,2% uz 1,79% atceļot darba devēja iemaksas pensijas apdrošināšanai, veselības apdrošināšanai un maternitātes un slimību apdrošināšanai. Savukārt palielināta darba ņēmēja iemaksu likme no 9% uz 19,5%, vienlaikus starp darba devējiem un Lietuvas valdību noslēgta vienošanās, ka nodokļu samazinājums tiks kompensēts ar bruto ienākuma palielinājumu visiem darba ņēmējiem par 1,289 reizēm (*Dārziņa, 2020*). No 2020.gada darba devēja likme vēl samazinājās, sasniedzot 1,77%, šāda likme tiek piemērota par darbiniekiem kuriem ir noslēgts beztermiņa darba līgums, savukārt tiem, kam darba līgums ir noslēgts uz noteiktu termiņu, likme sastāda 2,49% (*Sodra, 2021*).

Fizisko personu iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēma ir balstīta uz taisnīguma principu, ko var īstenot gan kā vertikālu, gan kā horizontālu vienlīdzības principu (*Puzule, 2015*). Latvijā un kopš 2019. gada Lietuvā tiek piemērots vertikālās vienlīdzības princips, kas nozīmē to, ka iedzīvotāji ar lielākiem ienākumiem maksā lielākus nodokļus, bet iedzīvotāji ar zemāku atalgojumu – otrādi, tomēr šāda sistēma apgrūtina nodokļu administrēšanu, it īpaši kad vairāki progresijas sliekšņi, kā tas ir Latvijā. Atšķirībā no Latvijas un Lietuvas, Igaunijā tiek piemērots horizontālās vienlīdzības princips, kas nozīmē to, ka neskatoties uz ieņēmumu lielumu tiek piemērota viena proporcionāla likme, ko pie tam ir ērti administrēt. Tomēr tajā pašā laikā, tas ir pretrunā sociālā taisnīguma principam, kas attiecas uz zemākā atalgojumu maksātājiem.

IIN aprēķināšanu ietekmē ne tikai likme, bet arī neapliekamais minimums (turpmāk - NM). Izanalizējot Baltijas valstu likumdošanu un statistikas datus, autore atspoguļoja kā pētāmajā periodā mainījās IIN likmes un NM (sk. 1.tabulu).

1.tabula

Iedzīvotāju ienākuma un neapliekamā minimuma izmaiņas Baltijas valstīs no 2018.līdz 2021. gadam (autores sastādīta pēc *Finansistas, 2021; iFinances, 2021; Maksu - ja Tolliamet, 2021*)

Rādītājs	Latvija				Igaunija				Lietuva			
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
IIN likmes, %	20;23 31,4	20;23 31,4	20;23 31,4	20;23 31	20	20	20	20	15	20; 27	20; 32	20; 32
NM, EUR	200	230	300	300	500	500	500	500	380	300	350/ 400	400
Ienākums līdz kuram piemēro NM, EUR	440	440	500	500	1200	1200	1200	1200	400	555	607	642
Ienākums, kuru sasniedzot NM ir 0, EUR	1000	1100	1200	1800	2100	2100	2100	2100	1160	2555	2666/ 2713	2864
Atvieglojums par apgādājamiem, EUR/mēnesī	200	230	250	250	154	154	154	154	Nepiemēro			

Pētāmajā periodā Latvijā pastāv 3 progresivitātes sliekšņi, kur augstākais 2021.gadā samazinājās par 0,4%. Lietuvā kopš 2019.gada divi, kur augstākā 2020.gadā palielinājās par 5% bet Igaunijā nemainīga proporcionāla likme. Pirmā progresijas sliekšņa likme gan Latvijā, gan Lietuvā ir 20%, arī Igaunijā tā ir 20%. Lielākais maksimālais NM ir Igaunijā, kas nemainīgi sastāda 500 EUR, Lietuvā šajā laika periodā tas pieauga par 20 EUR, sasniedzot 400 EUR, bet Latvijā par 100 EUR, sastādot 300 EUR, kas ir zemākais starp Baltijas valstīm. Arī ienākums līdz kuram piemēro maksimālo NM Igaunijā ir visaugstākais 1200 EUR. Kopš 2019.gada Lietuvā ir lielākais ienākumus, līdz kuram tiek piemērots NM, kas katru gadu pieaug.

Latvija ir vienīgā valsts Baltijā, kurā ikmēneša ietvaros piemēro atvieglojumu par apgādībā esošu personu, Igaunijā to piemēro aizpildot gada ienākuma deklarāciju un sākot ar otro bērnu, bet salīdzināšanas pēc autore izdalīja summu, iegūstot mēneša atvieglojuma apmēru, savukārt Lietuvā no 2018.gada tas tika atcelts, aizstājot ar pabalstu.

Darba samaksai piemērojamo nodokļu analīze Baltijas valstīs

Nodokļu slogu visbiežāk novērtē, izmantojot nodokļu atšķirības rādītāju jeb tā saucamo nodokļu plaisu (*tax wedge*). Nodokļu plaisu aprēķina, izdalot visu darbaspēka nodokļu summu (iedzīvotāju ienākuma nodokļa, darba ņēmēja sociālās apdrošināšanas iemaksas un darba devēja sociālās apdrošināšanas iemaksas) ar kopējām darbaspēka izmaksām (bruto darba samaksas un darba devēja sociālās apdrošināšanas iemaksu summa) (*Zasova, 2011*). Savukārt par darba ņēmēja nodokļu slogu kalpo darbinieka samaksāto darbaspēka nodokļu attiecība pret bruto algu (*Puzule, 2019*).

Lai noskaidrotu kā iepriekšminētās izmaiņas ietekmēja Baltijas valstu darbinieku neto darba

samaksas un nodokļu sloga izmaiņas, autore izvēlējās darbinieku, kuram darba līgums ir noslēgts uz nenoteiktu laiku, ir iesniegta algas nodokļu grāmatiņa, kā arī nav apgādībā esošu personu. Tāpat tiek pieņemts, ka darbinieks katru mēnesi saņem vienādu darba algu, bez piemaksām - 500 EUR (Latvijas minimālā alga - zemākā starp Baltijas valstīm 2021. gadā), (sk. 2. tabulu).

2.tabula

No darba algas 500 EUR ieturamo nodokļu aprēķins Baltijas valstīs no 2018. līdz 2021.gadam
(autore sastādīta)

Rādītāji	Latvija				Lietuva				Igaunija
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021	2018.- 2021.
Bruto alga	500	500	500	500	500	644,5	644,5	644,5	500
Darba ņēmēja VSAOI, %	11	11	11	10,5	9	19,5	19,5	19,5	3,6
Darba ņēmēja VSAOI, EUR	55	55	55	52,5	45	125,68	125,68	125,68	18
NM, EUR	178,57	193,41	300	300	330	286,58	393,63	399,55	500
IIN,%	20	20	20	20	15	20	20	20	20
IIN, EUR	53,29	50,32	29	29,5	25,5	71,59	50,18	48,99	0
Neto alga, EUR	391,71	394,68	416	418	429,5	447,24	468,65	469,83	482
Darba devēja VSAOI, %	24,09	24,09	24,09	23,59	31,18	1,79	1,77	1,77	33,8
Darba devēja VSAOI, EUR	120,45	120,45	120,45	117,95	155,9	11,54	11,41	11,41	169
Darba devēja izmaksas,EUR	620,45	620,45	620,45	617,95	655,9	656,04	655,91	655,91	669
Nodokļu slogs, %	21,66	21,06	16,80	16,40	14,10	30,61	27,29	27,10	3,60
Nodokļu plaisa, %	36,87	36,39	32,95	32,36	34,52	31,83	28,55	28,37	27,95

Laika periodā no 2018.gada līdz 2021. gadam pie bruto algas 500 EUR, zemāko neto atalgojums ir Latvijā, kurš četru gadu periodā pieauga par 26,29 EUR, kopumā darba ņēmēja nodokļu slogs samazinājās par 5,26%, bet nodokļu plaisa par 5,51%, tomēr salīdzinot ar Lietuvu un Igauniju, Latvijā ir augstākais nodokļu plaisas rādītājs, kas raksturo to, ka no kopējām darba devēja izmaksām, kas nepieciešamas darbinieka atlīdzināšanai, nodokļos tiek maksāts vislielākais īpatsvars.

Bruto darba algas indeksācija Lietuvā vērtējama pozitīvi, jo pirmkārt, kā var redzēt 2.tabulā, darba ņēmēja sociālo iemaksu likme un nodokļa slogs pieauga 2,2 reizes, bet indeksēšanas rezultātā, tie neizjuta neto darba algas samazināšanos, bet tieši otrādi salīdzinot 2019.gadu ar 2018.gadu tā pieauga par 17,74 EUR, bet 2018.gadu salīdzinot ar 2021.gadu +40,33 EUR. Otrkārt, neskatoties uz to, ka bruto darba alga pieauga par 144,5 EUR, darba devēja izmaksas palika gandrīz nemainīgas, līdz ar ko pētāmajā periodā samazinājās nodokļa plaisa par 6,15% , kura ir tikai par 0,42% augstāka nekā Igaunijā.

Var secināt, ka no darba ņēmēja, kuram nav reģistrētu apgādībā esošu personu, skatupunkta vispievilcīgākā valsts, kur pie vienādiem nosacījumiem darba ņēmējam ir viszemākais nodokļu slogs un augstāka neto darba samaksa ir Igaunija. Turpretī no darba devēja skatupunkta, kopš 2019.gada veiktās nodokļu reformas, pievilcīgākā valsts ir Lietuva, jo salīdzinot pret bruto darba samaksu, Lietuvas darba devēja personāla izmaksas ir zemākas. Savukārt lielākais nodokļu plaisas rādītājs starp Baltijas valstīm ir Latvijā, kas raksturo to, ka no darba devēja izmaksām nodokļos tiek maksāts vislielākais īpatsvars.

Autore uzskata, lai samazinātu nodokļu plaisu, Latvijai jāvadās pēc Lietuvā veiktās nodokļu reformas, bet tā kā Lietuvā sākotnējā VSAOI likme bija lielāka, t.i.40,18% un Latvijā 34,09%, tad autore piedāvā palielināt bruto darba algu par 1,2 reizēm (sk. 3.tabulu).

No minimālās algas ieturamo nodokļu aprēķina izmaiņas Latvijā, piemērojot Lietuvas darbaspēka nodokļu reformu, 2021.gads (autore sastādīta)

Rādītāji	2021.gads	Piemērojot reformu	Izmaiņas (+/-)
Bruto alga, EUR	500	600	+100
Darba ņēmēja VSAOI likme, %	10,5	19,5	+9
Darba ņēmēja VSAOI, EUR	52,5	117	+64,5
NM, EUR	300	276,92	-23,08
IIN likme, %	20	20	0
IIN, EUR	29,5	41,22	+11,72
Neto alga, EUR	418	441,78	+23,78
Darba devēja VSAOI, %	23,06	1,77	-21,32
Darba devēja VSAOI, EUR	117,95	10,62	-107,33
Darba devēja izmaksas, EUR	617,95	610,62	-7,33
Nodokļu slogs darba ņēmējam, %	16,4	26,37	+9,97
Nodokļu plaisa, %	32,36	27,65	-4,71

Minimālā bruto darba alga Latvijā pieaugtu par 100 EUR. Palielināsies arī darba ņēmēja nodokļu slogs, jo sociālās iemaksas lielākoties tiks ieturētas no darba ņēmēja, tomēr iemaksas tiek veiktas paša darbinieka labā, kas garantē tā nodrošinājumu nākotnē. Neskatoties uz to, līdz ar indeksācijas veikšanu, darbinieks neizjutīs neto algas samazinājumu, bet tieši otrādi, tā pieaugs par 23,78 EUR. Savukārt darba devēja izmaksas samazināsies par 7,33 EUR, kā arī par 4,71% saruks nodokļu plaisa. Aprēķini tika veikti piemērojot Latvijā esošo neapliekamo minimumu, tomēr līdz ar nodokļu reformu to varētu paaugstināt, kā tas notika Lietuvā, tad darbinieka neto ienākums būs vēl augstāks.

Tā kā Latvija ir vienīgā valsts starp Baltijas valstīm, kur ik mēneša ietvaros darbiniekam ar apgādībā esošu personu tiek piemērots atvieglojums, autore veiks aprēķinus darbiniekam, kur saņem 500 EUR (Latvijā noteiktā minimālā alga) un 1150 EUR (2020.gada vidējā darba samaksa Latvijā 1143 EUR (*Centrālā statistikas pārvalde, 2021*)), (sk. 4.tabulu).

Darbinieks ar apgādībā esošu personu, kurš saņem minimālo darba algu, salīdzinot ar darbinieku bez apgādībā esošām personām saņem +29,5 EUR, bet ar vairākiem, atvieglojuma summa pārsniedz algas summu, un ieguvums netiek saņemts. Savukārt darbinieks ar lielāku bruto algu, par katru apgādājamo iegūst +50 EUR.

Ieturamo nodokļu aprēķins Latvijā ar 1-3 apgādājamajiem 2021.gadā, EUR
(autore sastādīta)

Rādītājs	1.apg.	2.apg.	3.apg.	1.apg.	2.apg.	3.apg.
Bruto darba alga	500			1150		
Darba ņēmēja VSAOI	52,5	52,5	52,5	120,75	120,75	120,75
NM	300	300	300	150	150	150
Atvieglojums	250	500	750	250	500	750
IIN	0	0	0	125,85	75,85	25,85
Neto darba alga	447,5	447,5	447,5	903,4	953,4	1003,4

No tā izriet nevienlīdzība, tāpēc autore iesaka, atvieglojumu par apgādībā esošu personu aizstāt ar pabalstu 50 EUR vērtībā (sk. 5.tabulu).

**Ieturamo nodokļu aprēķins Latvijā ar 1-3 apgādājamajiem, piemērojot pabalsta sistēmu
2021.gadā, EUR (autores sastādīta)**

Rādītājs	1.apg.	2.apg.	3.apg.	1.apg.	2.apg.	3.apg.
Bruto darba alga	500			1150		
Darba ņēmēja VSAOI	52,5	52,5	52,5	120,75	120,75	120,75
NM	300	300	300	150	150	150
IIN	29,5	29,5	29,5	175,85	175,85	175,85
Pabalsts	50	100	150	50	100	150
Neto darba alga	468	518	568	903,4	953,4	1003,4

Minimālās algas saņēmējiem neto darba alga pieaugs, palielinoties apgādājamo skaitam, bet darbiniekiem, kuri saņem lielāku atalgojumu, gan piemērojot atvieglojumu, gan pabalstu sistēmu, neto darba alga ir identiska, tas nozīmē, ka no ieviestajām izmaiņām tie neko nezaudēs. Tādējādi tiks sasniegta vienlīdzība starp zemāka un augstāka atalgojuma darbiniekiem.

Secinājumi un priekšlikumi

Secinājumi

- Latvijas un Lietuvas likumdošana paredz vairākus darba samaksas elementus, tomēr pamatelements ir darba alga jeb pamatalga, turpretī Igaunijas likumdošana sniedz iespēju darba devējam lemt, no kā sastāv darba samaksa un kā tā tiks aprēķināta. Piemaksas par virsstundu darbu, naktsdarbu un darbu svētku dienās Lietuvā un Igaunijā ir noteikta reizēs no pamatalgas tarifa, bet Latvijā procentos, tomēr Igaunijas likumdošana paredz priekšnosacījumu virsstundu darbu kompensēt ar brīvo laiku, lai aizsargātu darbinieka veselību un drošību.
- Darba samaksai piemērojamā valsts sociālās apdrošināšanas nodokļa likme laika periodā no 2018. gada līdz 2021. gadam visbūtiskāk izmainījās Lietuvā, darba devēja likme samazinājās no 31,18% līdz 1,77%, kas ir zemākā starp Baltijas valstīm (Igaunijā 33,8%, Latvijā samazinājās no 24,09% līdz 23,59%), turpretī darba ņēmēja likme palielinājās no 9% līdz 19,5%, kas attiecīgi ir augstāka likme starp Baltijas valstīm, (Igaunijā 3,6%, bet Latvijā no 11% samazinājās līdz 10,5%).
- Latvijā un kopš 2019. gada Lietuvā tiek piemērotas progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, turpretī Igaunijā proporcionālā. Pirmā progresijas sliekšņa likme Baltijas valstīs ir 20%. Augstākā progresijas likme Latvijā kopš 2021. gada samazinājās par 0,4%, sastādot 31%, bet Lietuvā kopš 2020. gada pieauga par 5% sastādot 32%.
- No 2018. gada līdz 2021. gadam vislielākais maksimālais neapliekamais minimums, kā arī augstākais ienākumus līdz kuram to piemēro bija Igaunijā, savukārt augstākais ienākums līdz kuram tiek piemērots neapliekamais minimums kopš 2019. gada ir Lietuvā.
- Katrā Baltijas valstī ir sava nodokļu sistēma, aprēķini parādīja to, ka no darba ņēmēja, kuram nav reģistrētu apgādībā esošu personu, skatupunkta vispievilcīgākā valsts, kur pie vienādiem nosacījumiem darba ņēmējam ir viszemākais nodokļu slogs un augstāka neto darba samaksa ir Igaunija. Turpretī no darba devēja skatupunkta, kopš 2019. gada veiktās nodokļu reformas, pievilcīgākā valsts ir Lietuva, jo salīdzinot pret bruto darba samaksu, Lietuvas darba devēja kopējās izmaksas ir zemākas, savukārt lielākais nodokļu plaisas rādītājs starp Baltijas valstīm ir Latvijā.

Priekšlikumi

- Latvijas Republikas Ministru kabinetam, jāvadās pēc Lietuvā veiktās darbaspēka nodokļu reformas, samazinot valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devējam no 23,59% līdz 1,77%, bet darba ņēmēja daļu palielinot no 10,5% līdz 19,5%. Tajā pašā laikā, lai kompensētu nodokļu samazinājumu, vienoties ar darba devējiem par bruto darba algas paaugstināšanu par 1,2 reizēm. Tas sekmēs sociālo iemaksu novirzīšanu uz darba ņēmēju, ko tas veic savā labā, bet līdz ar to darba ņēmēja neto darba algas pieaugs, bet saruks darba devēja un darbaspēka nodokļu slogs, kas stimulēs uzņēmumu darbinieku piesaisti, kā arī radīs iespēju palielināt darba algu, neradot papildus slogu darba devējam, līdz ar ko Latvijā samazināsies bezdarba līmenis un pieaugs konkurētspēja starp Baltijas valstīm.

2. Latvijas Finanšu ministrijai un Labklājības ministrijai vienojoties, ir jāaizvieto atvieglojums par apgādībā esošu personu 250 EUR apmērā (par katru apgādājamo) ar pabalstu 50 EUR apmērā (par katru apgādājamo). Tas pozitīvi ietekmēs darbinieku, kuri saņem minimālo darba algu un, kuriem ir apgādājami, neto darba algu, savukārt lielāku algu saņēmēji izmaiņas neizjutīs, bet arī nezaudēs no tām. Līdz ar to tiks panākta vienlīdzība starp zemāku un augstāku algu saņēmējiem, kuriem ir apgādībā esošas personas, tie spēs vienlīdzīgi izmantot atvieglojumu pabalsta veidā.

Izmantotie avoti un literatūra

1. *Darba likums* (20.06.2001) Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>, sk. 11.03.2021.
2. *Lietuvos Respublikos darbo kodeksas* (14.09.2016). Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. XII-2603. Gauta 11.03.2021 iš <http://www.infolex.lt/ta/368200>
3. *Palgaseadus* (26.01.1994). Eesti Vabariigi seadus. Vālja otsitud 13.03.2021 aadressilt <https://www.riigiteataja.ee/akt/12869872>
4. *Par valsts sociālo apdrošināšanu* (01.10.1997). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/doc.php?id=45466>, sk. 16.03.2021.
5. *Sotsiaalmaksuseadus* (13.12.2000). Eesti Vabariigi seadus. Vālja otsitud 16.03.2021 aadressilt <https://www.riigiteataja.ee/akt/104022011006?leiaKehtiv#para2>
6. *Töölepingu seadus* (17.12.2008). Eesti Vabariigi seadus. Vālja otsitud 13.03.2021 aadressilt <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122020025>
7. Centrālā statistikas pārvalde (2021). *Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa*. https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_EMP_DS_DSV/DSV020c/table/tableViewLayout1/, sk. 15.03.2021.
8. Dārziņa, L. (2020). *Darba nodokļu konkurence Baltijas valstīs*. <https://lvportals.lv/norises/319775-darba-nodoklu-konkurence-baltijas-valstis-2020>, sk. 16.03.2021.
9. Finansistas (2021). *Gyventojų pajamų mokestis (GPM)*. Gauta 19.03.2021 iš <https://www.finansistas.net/gyventoju-pajamu-mokestis-gpm.html>
10. Finansistas (2021). *NPD (Neapmokestinamas pajamų dydis)*. Gauta 20.03.2021 iš <https://www.finansistas.net/npd.html>, sk. 20.03.2021.
11. iFinances (2021). *Nodokļu likmes*. <https://ifinances.lv/lapas/nodoklu-likmes>, sk. 16.03.2021.
12. Maksu - ja Tolliamet (2021). *Maksumäärad*. Vālja otsitud 16.03.2021 aadressilt <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/maksumaarad>
13. Puzule, A. (2015). Assessment of Direct Taxation Instruments. *Latgale National Economy Research*, 1 (7), 147-163. <https://doi.org/10.17770/lner2015vol1.7.11869>
14. Puzule, A. (2019). Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas darba samaksai izpēte Baltijas valstīs. *Sabiedrība. Integrācija. Izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*, 6, 654-664. <https://doi.org/10.17770/sie2019vol6.3858>
15. PWC (2021). *Individual - Other taxes*. Retrieved 16.03.2021 from <https://taxsummaries.pwc.com/estonia/individual/other-taxes>
16. Skačkauskienē, I., Tunčikienē, Ž. (2014). Comparative Evaluation of the Labour Income Taxation in the Baltic States. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 110, 439-449. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.888>
17. Sodra (2021). *Įmokų tarifai, taikomi už samdomus darbuotojus*. Gauta 16.03.2021 iš <https://www.sodra.lt/lt/situacijos/imoku-tarifai/imoku-tarifai-taikomi-uz-samdomus-darbuotojus>
18. Zasova, A. (2011). Tiesiskās bāzes ietekme uz darba tirgus elastību Latvijā salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm. *Ekonomika. Vadības Zinātne*, 766, 8-32. https://www.biblioteka.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/LUR-766_Ekonomika_Vadiba.pdf, sk. 01.04.2021.

Summary

The aim of the research: to describe the theoretical aspects of wages and to evaluate the taxes applicable to wages in the Baltic States. As a result of the research, the author concluded that Latvian and Lithuanian legislation provides for several elements of wages, however, the basic element is salary or basic salary, while Estonian legislation allows the employer to decide what the salary consists of and how it will be calculated.

Each of the Baltic countries has its own tax system, calculations have shown that from the point of view of a worker without registered dependents, the most attractive country, where, under the same conditions, the employee has the lowest tax burden and the highest net wage is Estonia, because its legislation provides for the highest maximum non-taxable minimum, as well as the highest income up to which it is applied. On the other hand, from the employer's point of view, the most attractive

country since the tax reform of 2019 is Lithuania, because compared to gross wages, the total costs of the Lithuanian employer are lower, while the largest tax gap between the Baltic States is in Latvia. Therefore, the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia should be guided by the labor tax reform carried out in Lithuania, which will reduce employer costs, reduce the employer and labor tax burden, which will stimulate the attraction of company employees, as well as create an opportunity to increase the salary without creating an additional burden for the employer, as a result, the unemployment rate in Latvia will decrease and competitiveness among the Baltic States will increase.

Unlike in Lithuania and Estonia, in Latvia employees with dependents are granted a monthly allowance, however, not all employees are able to apply it because the amount of the allowance exceeds the amount of salary, so the Latvian Ministries of Finance and Welfare must replace the allowance for dependents. an existing person in the amount of 250 EUR with an allowance in the amount of 50 EUR for each dependent. As a result, equality between lower and higher wage earners with dependents will be achieved, they will be able to benefit equally from the benefit.